

(1—26), części II (27—99), epilogu (1000—108), indeksu miejsc (109—111) i indeksu autorów cytowanych (111).

We wstępie autor zaznacza, że studium jego bazuje na materiale, który ukaże się w przyszłym wydaniu Peszitty. Faktycznie Dirksen wydał tekst krytyczny Peszitty do księgi Sędziów w 1978 roku. Natomiast palimpsesty z British Museum zostały wyłączone z tego studium ze względu na zły stan zachowania. Wykaz rękopisów potwierdza gruntowność studium, gdyż autor uwzględnił ważniejsze biblioteki świata, takie jak: British Museum, Bibliothèque National, Bibliotekę Watykańską, biblioteki uniwersytetów w Oxford, Cambridge, Jerozolimie i innych.

Część I zawiera listę rękopisów wykorzystanych w rozprawie. List obejmuje 53 rękopisy które zdaniem autora są najważniejsze.

Część I kończy lista frekwencyjna zawierająca osobliwości w rękopisach, takie jak prefigowane bet, dalet, waw, lamed, finale waw w formach perfektywnych, opuszczenia, dodatki, inne słowa i różne warianty. Z listy frekwencyjnej wynika, że najwięcej osobliwości, bo 198 zawiera rękopis 17a3 = Oxford, Bodleian Library, Bod. Or. 141, a najmniej, bo tylko 1 rękopis 17c1 = Mosul, Library of the Chaldean Patriarchate 112.

Część II rozprawy dzieli się na pięć rozdziałów: rękopisy najstarsze, zachodnie, wschodnie, wschodnie i zachodnie oraz masoreckie. Dirksen omawiając stosunek rękopisów zachodnich do wschodnich stwierdza, że nie można dokładnie podać liczby rękopisów zachodnich, które reprezentują typ zupełnie różny od rękopisów wschodnich. W zakończeniu autor podaje, że pierwszorzędym celem tego studium było przebadanie relacji między rękopisami syryjskimi księgi Sdz a historią tekstu Peszity ST. Zauważa nadto, że niniejsze studium inspirowane jest dwiema dalszemi, a mianowicie: jedno — studium techniki translacyjnej Peszity wobec tekstu hebrajskiego i drugie — relacja Peszity do innych starożytnych przekładów księgi Sdz. Dirksen ważność tekstu Peszity widzi w tym, że w tych fragmentach, gdzie jest zgodna z LXX może sugerować tekst hebrajski różny od prezentowanego przez masoretów.

Praca Dirksena cieszy się przejrzystością i klarownością wykładu. Autor wnikliwie przebadał rękopisy syryjskie księgi Sdz i dokonał systematyzacji.

Mając na uwadze fakt, że ostatnią pracę na ten temat napisał A. Lazarus w 1901 roku pt. *Zur syrischen Übersetzung des Buches der Richter* to monografia Dirksena stanowi trwały wkład w badania tekstu Peszity księgi Sędziów.

Kraków

KS. JERZY WOŹNIAK CM

PESHITTA. *The Old Testament in Syriae according to the Peshitta Version*. Edited on Behalf of the International Organization for the Study of the Old Testament by the Peshitta Institute Leiden.

Part I, 1 — Preface. *Genesis, Exodus*, Leiden 1977, XIV, XIII, 219 p.

Księgi Genesis i Exodus rozpoczynają wspaniałą serię tomów wydania krytycznego Peszitty ST pod auspicjami Międzynarodowej Organizacji do badań nad ST (IOSOT) aczkolwiek nie chronologicznie, gdyż pierwszy tom ukazał się w 1972 r. jako część 4, tom 6. Tego krytycznego opracowania, pierwszego zarazem w historii tekstu syryjskiego Peszitty, podjął się specjalnie założony do tego celu Peshitta Institute w Lejdzie, którym od r. 1959 do r. 1981 kierował prof. P. A. H. de Boer. Od r. 1981 na czele Instytutu stoi prof. J. Mulder, który przygotował do druku tekst syryjski księgi Ezechiela.

Omawiany tom składa się z Wprowadzenia napisanego przez prof. de Boera (V—XIV), Wstępu (III—XLII) napisanego przez wydawcę do księgi Rdz i Wj oraz tekstu księgi Rdz (1—116) i księgi Wj (117—219). Wprowadzenie prof. de Boera jest skrótem ogólnego wprowadzenia wydanego w 1972 r. w Lejdzie wspólnie z W. Baarsem.

Bardzo interesujący jest Wstęp do księgi Rdz i Wj napisany przez członków Instytutu Peszitty. Dowiadujemy się, że tekst księgi Rdz opracował znany semitolog T. Jansma, który jednak z powodu śmierci nie dokończył swego dzieła. Tego zadania podjął się K. D. Jenner, członek Instytutu Peszitty. Zaś opracowania tekstu księgi Wj podjął się M. D. Koster, obecnie pastor w Hengelo, przygotowany dobrze do tego dzieła, jak to widać na podstawie jego rozprawy doktorskiej *The Peshitta fo Exodus, development of its text in the course of fifteen centuries*, Assen 1977.

Na podkreślenie zasługuje uwzględnienie lekcjonarzy czterech oddzielnych ryków — jakobickiego, nestoriańskiego, melchickiego, maronickiego, które zawierają księgi Rdz i Wj. To krytyczne opracowanie syryjskiego tekstu księgi Rdz i Wj będzie podstawą dla wielu monografii i artykułów dotyczących obydwu ksiąg przez wiele lat.

Kraków

KS. JERZY WOŹNIAK CM

O. HUGOLIN LANGKAMMER OFM, *Etyka Nowego Testamentu*. „*Jeśli chcesz wejść do królestwa Bożego*”, Wrocław 1985, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, s. 275.

O. H. Langkammer, profesor NT Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego jest dobrze znany polskim biblistom oraz czytelnikom zainteresowanym publikacjami biblijnymi. Posiada również szereg publikacji obcojęzycznych, a jego nazwisko jako jedynego przedstawiciela Polski widnieje na liście współpracowników nowego słownika biblijnego: *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament* (hrsg. von H. Balz — G. Schneider, t. I—III, Stuttgart — Berlin — Köln — Mainz 1980—1983). O. H. Langkammer wydał już dwa tomy *Teologii Nowego Testamentu* (Wrocław 1984—1985), ocenionej jako pozycja pionierska i dobrze przyjętej (zob. RBL 6/1985/471n), a ostatnio uzupełnił swoją *Teologię Etykę Nowego Testamentu*.

W literaturze światowej istnieje zaledwie kilkanaście opracowań syntetycznych etyki Nowego Testamentu, z których dwa zostały już przetłumaczone i wydane w języku polskim: R. Schnackenburg, *Nauka moralna Nowego Testamentu*, Warszawa 1983 oraz K. H. Schelkle, *Teologia Nowego Testamentu*, t. 4. Etos, Kraków 1984. Obydwa te dzieła, chociaż wciąż służą pomocą biblistom i duszpasterzom, są jednak nieco przestarzałe. Drugie, oryginalne, poszerzone i poprawione opracowanie nauki moralnej NT R. Schnackenburga ukazało się jeszcze w r. 1962, a K. H. Schelkle wydał swoją etykę w r. 1970. Etyka O. H. Langkammera jest d'ąd najnowsza w literaturze europejskiej.

Autor nadaje swojej pracy podtytuł: „*Jeśli chcesz wejść do królestwa Bożego*” i w ten sposób ujął etykę jako praktyczną konsekwencję decyzji pójścia za Chrystusem i włączenia się do wspólnoty Kościoła. Zadanie książki tak określa: „Książka ta ma nas zbliżyć do źródeł etyki chrześcijańskiej, tej której domagał się Jezus, po Nim apostołowie i ich następcy, jednym słowem Kościół (...)” (s. 5). O. H. Langkammer, idąc za R. Schnackenburgiem, „z wieści zbawczej wyprowadza postulat etyczny” (s. 6). Jest to całkowicie słuszne, gdyż nauka moralna NT nie jest ko-